

PAGINA TÂNĂRULUI CERCETĂTOR

Sorin GRAJDARI

**Construcția și organizarea interioară a bășcuțelor
în așezările rurale de pe cursul superior al râului Răut, raionul Florești***

CZU: 728.03(478-22)

<https://doi.org/10.52603/rec.2026.39.19>**Rezumat****Construcția și organizarea interioară a bășcuțelor în
așezările rurale de pe cursul superior al râului Răut,
raionul Florești**

În unele așezări rurale de pe cursul superior al râului Răut mai pot fi întâlnite, și astăzi, persoane care locuiesc în bordeie – locuințe semiîngropate, cunoscute la nivel local sub denumirile de *bașcă* sau *bășcuță*. Pentru țara noastră, aceste locuințe reprezintă o raritate și sunt, totodată, insuficient cercetate și valorificate. Deși unele bordeie sunt încă locuite, altele se află într-un proces avansat de degradare, iar altele s-au pierdut odată cu trecerea anilor. Pentru a analiza construcția și organizarea interioară a bordeielor, drept studiu de caz vor servi localitățile Domulgeni, Țîra și Roșietici din raionul Florești. Pe parcursul anului 2025, am realizat mai multe documentări de teren în aceste sate, reușind să discutăm cu persoane care locuiesc în astfel de locuințe. Astfel, am putut observa modul în care acești oameni s-au adaptat acestui tip de habitat, în ciuda condițiilor de trai modeste, caracterizate prin spațiu restrâns și lipsa unor facilități esențiale, precum baia. Totuși, dimensiunile reduse ale bordeielor le permit locatarilor să facă economii semnificative, în special în sezonul rece, deoarece pentru încălzirea acestor locuințe este necesară o cantitate mai mică de lemne. În plus, aceste construcții oferă un confort termic natural: vara este răcoare, iar iarna se menține căldura. Recent, acest tip de locuință a atras atenția presei internaționale, inclusiv a *Agencei France Presse*, contribuind astfel la promovarea informației despre acest tip de locuință original.

Cuvinte-cheie: bordei, documentare de teren, r-nul Florești, Republica Moldova, tradiție

Резюме**Конструкция и внутренняя организация землянок
в сельских поселениях в верхнем течении реки Реут
(Флорештский район)**

В некоторых сельских поселениях в верхнем течении реки Реут до сих пор можно встретить людей, живущих в землянках – полузаглубленных жилищах, известных на местном уровне под названиями башка или башкуца. В нашей республике такие жилища встречаются редко, почти не используются и в настоящее время недостаточно изучены. В то время как некоторые землянки все еще заселены, а другие находятся в состоянии разрушения, остальные с течением времени исчезли совсем. Анализ конструкции и внутренней организации этого вида жилища был прове-

ден на примере землянок в населенных пунктах Домулжен, Цыра и Рошиетич Флорештского района. В течение 2025 года мы провели несколько полевых исследований в этих селах и смогли пообщаться с людьми, проживающими в таких жилищах. Нам удалось наблюдать, как эти люди адаптировались к данному типу жилья, несмотря на скромные условия проживания, характеризующиеся ограниченным пространством и отсутствием таких необходимых удобств, как ванная. Тем не менее, небольшие размеры землянок позволяют жильцам существенно экономить, особенно в холодное время года, поскольку для отопления таких жилищ требуется меньше дров. Кроме того, эти постройки обеспечивают естественный термический комфорт: летом прохладно, а зимой тепло. В последнее время этот тип жилья привлек внимание международной прессы, включая *Агентство Франс Пресс*, что способствовало продвижению информации о таком уникальном типе жилища.

Ключевые слова: землянка, полевое исследование, Флорештский район, Республика Молдова, традиция

Summary**The construction and interior layout of earthen dwellings in rural settlements along the upper Reut River
(Florești District)**

In some rural settlements along the upper course of the Reut River, one can still find people living in earthen dwellings – semi-subterranean structures known locally as *bașcă* or *bășcuță*. Such dwellings are a rarity in our country and, at the same time, have not been sufficiently studied or utilized. Although some dugouts are still inhabited, others are in a state of significant disrepair, and some have disappeared over time. To analyze the construction and interior layout of dugouts, we will use the settlements of Domuljeni, Țîra, and Roșietici in the Florești district as examples. Throughout 2025, we conducted several field studies in these villages and were able to speak with people living in such dwellings. Thus, we were able to observe how these people have adapted to this type of housing, despite the modest living conditions characterized by limited space and the absence of essential amenities such as a bathroom. Nevertheless, the small size of the dugouts allows residents to save a significant amount of money, especially during the cold season, as less firewood is required to heat such dwellings. In addition, these structures provide natural thermal comfort: they stay cool

in the summer and retain heat in the winter. Recently, this type of dwelling has attracted international media attention, including from *Agence France-Presse*, thereby contributing to the global promotion of these unique house.

Key words: earthen dwellings, field documentation, Florești District, Republic of Moldova, tradition

Argument. Datorită confortului termic pe care îl asigură, răcoare vara și căldură iarna, bașca a fost soluția preferată de locuitorii așezărilor de pe cursul superior al râului Răut, mai ales că piatra, principalul material de construcție, era disponibilă din abundență. Astăzi, acest tip de locuință este o raritate în Republica Moldova: nu se mai construiește, iar puținii locuitori rămași se confruntă cu numeroase dificultăți, precum lipsa unei băi, spațiul redus, umezeala după ploi și costurile de întreținere. Satele unde aceste construcții se mai păstrează sunt aproape pustii, iar în bordeie au rămas doar câteva persoane vârstnice. În aceste condiții, o provocare a fost să descoperim detalii privind modul de construire. Informații valoroase despre organizarea interioară a locuințelor le-am obținut de la locuitorii satelor Domulgeni, Țîra și Roșietici din r-nul Florești, în urma expedițiilor etnografice desfășurate pe parcursul anului 2025. Astfel, cercetarea de teren, împreună cu analiza literaturii de specialitate, oferă o imagine complexă asupra modului de construcție a bordeielor, precum și asupra organizării acestora.

În literatura etnografică am întâlnit mai multe denumiri ale acestui tip de locuință. Locuitorii satelor de pe cursul superior al râului Răut îi spun simplu – *bașcă* sau *bășcuță*. Cercetările de specialitate arată însă că termenul *bașcă* provine din poloneză sau italiană și desemna fie ridicături de pământ cu rol de întărituri de protecție, fie spații subterane boltite, asemănătoare unui beci (Grajdari 2025: 112). Locuința de tip bordei apare și sub alte denumiri regionale, precum *arcea* sau *zomoniță*, care desemnează construcții similare, cu anumite variații locale (Cănureci 2013: 441). Totuși, varianta cea mai cunoscută este cea de *bordei*, care este o „locuință rudimentară, săpată (pe jumătate) în pământ” (Breban 1980: 63).

În urma clarificării surselor documentare și a terminologiei aferente acestui tip de locuință, analiza se concentrează, în continuare, asupra modului de construcție și a organizării bordeielor.

Construcția unei bășcuțe. Responsabilitatea alegerii locului pentru viitoarea bășcuță revenea proprietarului, în timp ce meșterul avea sarcina de a realiza o construcție durabilă. Faptul că majoritatea acestor bordeie, păstrate până în prezent, au o vechime de ordinul secolelor, demonstrează calitatea exe-

cutării. Totodată, meșterului îi revenea obligația de a evalua stabilitatea terenului și de a selecta cu atenție materialele de construcție.

Fiind locuințe semiîngropate, construcția începea cu săparea gropii. Stratul superficial de cernoziom era îndepărtat, urmat de cel de lut, acesta din urmă fiind păstrat datorită rolului său de liant. Potrivit relatărilor localnicilor, lutul era utilizat și pentru acoperirea construcției, cu scopul de a preveni infiltrarea apei în interiorul bordeiului. Deși în zonă se găsește piatră din abundență, nu toate tipurile erau adecvate; meșterul selecta doar pietrele rezistente, capabile să suporte atât presiunea bolții, cât și greutatea stratului de pământ suprapus.

Bolta era realizată cu ajutorul unor calupuri metalice semicirculare, confecționate special pentru a permite adaptarea dimensiunilor construcției la cerințele beneficiarului. Zidăria se executa exclusiv din piatră, fără utilizarea materialelor moderne de legătură, stabilitatea fiind asigurată prin fixarea clinurilor de piatră cu ajutorul unui buzdugan – un ciocan masiv mănuit cu ambele mâini. După fixarea acestora, calupurile metalice erau îndepărtate, iar construcția devenea autoportantă, remarcându-se printr-o rezistență deosebită.

Pentru a preveni pătrunderea apei, bolta era acoperită cu un strat izolator, de regulă o peliculă, peste care se adăuga un strat consistent de pământ, ce putea ajunge până la aproximativ 1,5 metri. Această soluție nu doar că sporea durabilitatea construcției, ci contribuia și la menținerea unui confort termic constant pe parcursul întregului an.

Informațiile obținute din discuțiile cu localnicii relevă opinii variate în ceea ce privește durata de construcție a unei bășcuțe. În general, dacă piatra era pregătită din timp și aleasă corespunzător, edificarea putea fi finalizată în decurs de câteva săptămâni. Un exemplu relevant este cel al Mariei Pentelei Fiodorovici (n. 1961), proprietara unei bășcuțe din satul Țîra, raionul Florești. Locuința a fost construită de socrul ei, Anton Fiodorovici (1930–2001), veteran de război și meșter popular pietrar recunoscut în comunitate (Foto 1). Pe lângă faptul că a zidit fântâni și locuințe, inclusiv a celor de tip bordei, acesta era cunoscut și pentru activitățile sale auxiliare, și anume vânzarea lumânărilor la biserica din sat.

Potrivit mărturiei Mariei Pentelei Fiodorovici, bășcuțele erau construite în sezonul cald, când condițiile climatice asigurau uscarea completă a zidăriei. În pofida spațiului relativ restrâns, locuința a îndeplinit pe deplin funcțiile unei case familiale: aici și-a crescut cei doi copii, iar spațiul era utilizat și pentru reuniuni familiale în timpul sărbătorilor (Foto 2). Organizarea interioară reflecta o funcționalitate

adaptată nevoilor cotidiene: copiii stăteau pe lejană, unde și luau masa, în timp ce adulții se adunau în jurul mesei. Rezistența construcției este ilustrată și de un episod relatat de proprietară, când un vehicul a ajuns accidental deasupra bordeiului, fără a provoca însă deteriorări structurale sau fisuri, fapt ce confirmă soliditatea construcției.

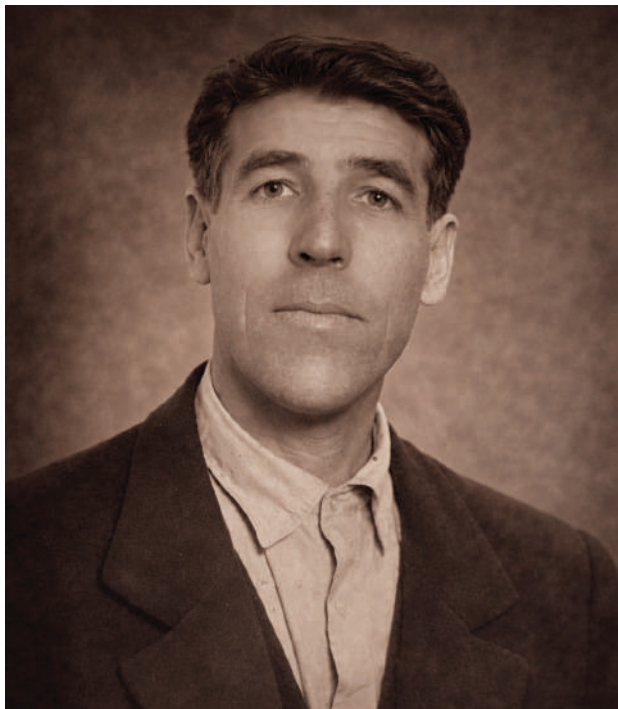

Foto 1. Anton Fiodorovici (1930–2001), veteran de război și meșter popular pietrar din s. Țîra, r-nul Florești.
Foto: Arhiva familiei Fiodorovici

Foto 2. Bordeiul Mariei Pentelei Fiodorovici, construit de socrul ei, Anton Fiodorovici, s. Țîra, r-nul Florești. Foto: Sorin Grajdari, 2025

În urma expedițiilor etnografice desfășurate pe parcursul anului 2025 în localitățile Domulgeni, Țîra și Roșietici din r-nul Florești, nu a fost identificat niciun meșter popular activ care să mai practice, în prezent, construcția tradițională a bășcuțelor. Informațiile referitoare la întregul proces de edificare a acestui tip de locuință au fost obținute din relatările locuitorilor acestor sate, precum și de la ultimii oameni care mai locuiesc în astfel de construcții.

Pe lângă mărturiile valoroase oferite de Maria Pentelei Fiodorovici (Foto 3), o contribuție importantă au avut și relatările lui Igor Frumusachi (n. 1975), șofer și apicultor, originar din satul Domulgeni, r-nul Florești (Foto 4). Informațiile prezentate de acesta se bazează pe experiența și activitatea bunicului său, Grigore Frumusachi (1907–1991), meșter popular pietrar, cunoscut în satele din zonă pentru construirea beciurilor și a bășcuțelor.

Foto 3. Maria Pentelei Fiodorovici (n. 1961), proprietara unei bășcuțe din s. Țîra, r-nul Florești.
Foto: Sorin Grajdari, 2025

Foto 4. Igor Frumusachi (n. 1975), originar din s. Domulgeni, r-nul Florești. Bunicul său, Grigore Frumusachi (1907–1991), a fost meșter popular pietrar.
Foto: Valentin Arapu, 2025

Organizarea interiorului unei bășcuțe. Interiorul, deși restrâns ca spațiu, era amenajat cu multă grijă. Cuptorul și soba masivă dominau încăperea, alături de lejanca caldă, care îndeplinea atât rolul de loc de dormit, cât și pe cel de element de delimitare între diferitele zone ale odăii. Tavanul boltit și fiecare colț al camerei aveau o funcție bine stabilită – de la intrare până la patul-lejancă, totul era gândit astfel, încât să răspundă nevoilor zilnice ale locatarilor.

Un element caracteristic al acestor locuințe era soba masivă, prevăzută cu policioare, pe care erau așezate obiecte din lemn sau ceramică, precum și cu mici nișe în care se păstra mâncarea caldă. În partea de răsărit a casei se afla colțul sacru: icoana împodobită cu un prosop țesut și cu busuioc, lângă care ardea neconținut o candelă.

Pe lejanță era așternută o saltea peste care se puneau lăicere groase, iar podeaua era acoperită cu toale țesute manual la război, realizate de femei în timpul lungilor șezători de iarnă (Munteanu 2021: 63).

Deși astăzi ne este greu să ne imaginăm, în acest tip de locuință trăiau adesea familii numeroase, cu cinci, șase sau chiar șapte copii. Bășcuța era alcătuită dintr-o singură încăpere, iar, pe lângă patul-lejancă, în interior se mai afla, de regulă, încă un pat.

În timpul marilor sărbători ale anului, precum Paștele sau Crăciunul, bordeiul devenea un adevărat loc de refugiu pentru oaspeți, care, la rândul lor, aveau familii numeroase. Copiii nu stăteau la masă împreună cu adulții, ci urcau pe patul-lejancă, unde rămâneau o mare parte din timp: acolo se jucau și tot acolo mâncau.

În iernile geroase, cu zăpadă abundentă, bășcuța era preferată datorită capacității de a păstra căldura constantă, fiind necesară o cantitate redusă de lemne pentru încălzire. În sezonul rece, după încheierea muncilor agricole și depozitarea recoltei, oamenii își petreceau cea mai mare parte a timpului în interiorul acestei locuințe. Odată cu lăsarea iutunericului, care survine devreme iarna, erau aprinse lămpile cu gaz, folosite pentru iluminat, dar și pentru desfășurarea activităților casnice, precum țesutul la război.

În momentul construirii bășcuțelor, tavanul era prevăzut cu un cârlig de care se agățau lămpile cu gaz (Foto 5). Aceste cârlige aveau și o utilizare practică suplimentară, servind drept suport pentru leagănele copiilor, realizate din pături sau alte materiale textile.

Inițial, aceste locuințe nu dispuneau de electricitate. Odată cu introducerea acesteia, viața cotidiană s-a schimbat treptat, oamenii petrecându-și timpul ascultând radioul, iar ulterior apărând și televizoarele în interiorul bășcuțelor.

Foto 5. Interiorul unui bordei tradițional din s. Țîra, r-nul Florești, alcătuit dintr-o singură încăpere. În imagine se poate observa un cârlig fixat în tavan, care avea multiple utilizări practice. Foto: Sorin Grajdari, 2025

Dacă în timpul iernii bășcuța oferea un mediu confortabil și cald, vara aceasta devenea răcoroasă, uneori chiar rece, mai ales pentru copii, fiind necesară folosirea unui ogheal. Din acest motiv, unii proprietari și-au construit în gospodărie și o casă de suprafață, utilizată pentru depozitare, primirea oaspeților sau pentru locuire în sezonul cald, când bășcuța devenea prea răcoroasă. Chiar dacă mulți dintre proprietari dețin și astfel de construcții în ogradă, acestea sunt folosite sporadic, în timp ce bășcuța rămâne, în continuare, spațiul principal de locuire.

Concluzii. În prezent, puțini ar mai avea curajul să locuiască într-o bășcuță, întrucât oamenii s-au obișnuit cu numeroasele comodități ale vieții moderne. Cu toate acestea, asemenea construcții ilustrează în mod elocvent legătura strânsă dintre om și natură. Bășcuțele merită valorificate, mai ales în contextul în care, de la an la an, ele se degradează tot mai mult. Atâta timp cât mai există persoane care locuiesc în astfel de spații, avem oportunitatea de a afla cum erau construite, cum se desfășura viața de odinioară în aceste locuințe și de ce, în pofida lipsurilor, oamenii au continuat să trăiască în ele.

Valorificarea acestor locuințe semiîngropate ar putea contribui semnificativ la dezvoltarea turismului în Republica Moldova. Din discuțiile purtate cu localnicii reiese că bășcuțele sunt vizitate frecvent, inclusiv de turiști din străinătate.

Nu toate bășcuțele s-au păstrat într-o stare satisfăcătoare. Situația cea mai dificilă se înregistrează în localitățile Domulgeni și Roșietici din raionul Florești. Dacă în satul Domulgeni se mai păstrează câteva construcții, în Roșietici majoritatea au fost distruse sau s-au prăbușit, unele fiind demolate intenționat pentru materialele de construcție. În acest context, conservarea acestor locuințe devine o necesitate urgentă.

O mare parte dintre bășcuțe se află în proprietate privată, fapt care îngreunează intervenția autorită-

ților statului. Cu toate acestea, inițiativele autorităților publice locale de protejare și valorificare a acestor construcții sunt binevenite. De exemplu, în satul Rogojeni a fost reconstruită și amenajată „Bașca lui Mihail Țara”, edificată, potrivit tradiției locale, încă în secolul al XVIII-lea. De asemenea, în satul Țîra se desfășoară anual „Festivalul Bășcuțelor”, eveniment care reunește iubitori ai culturii și folclorului autentic și creează un cadru de sărbătoare și redescoperire a identității locale. Toate aceste inițiative contribuie, fără îndoială, la promovarea și valorificarea acestui tip de locuință tradițională.

Lista informatorilor

Maria Pentelei Fiodorovici, s. Țîra, r-nul Florești.
Veronica Crețu, s. Țîra, r-nul Florești.
Ala Deleu, s. Țîra, r-nul Florești.
Victoria Chistol, s. Rogojeni, r-nul Șoldănești.
Dora Para, s. Rogojeni, r-nul Șoldănești.
Maria Ardeleanu, s. Rogojeni, r-nul Șoldănești.
Ruslan Groza, s. Rogojeni, r-nul Șoldănești.
Igor Frumusachi, s. Domulgeni, r-nul Florești.

Note

* Acest articol a fost elaborat în cadrul programului de cercetare: 170101 – Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene.

Referințe bibliografice

- Breban Gh. Dicționar al limbii române contemporane. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
Cănureci I. Locuințele din câmpia Băileștilor la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. In: LITUA. Studii și cercetări, nr. XV. Târgu Jiu: Muzeul Județean Gorj „Alexandru Ștefulescu”, 2013, 439-457.
Grajdari S. Viața într-un bordei: o privire asupra realității rurale din Rogojeni, r-nul Șoldănești. In: Revista de Etnologie și Culturologie, vol. XXXVIII, 2025, 111-115.
Munteanu A. Timpuri și caracterul stilistic arhitectural interior, exterior al locuinței tradiționale românești-moldovenesti, podoabă muzeală incontestabilă. In: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare. Ediția a 13-a, 27-28 mai 2021, Chișinău. Anul XIII, vol. 2. Chișinău: Institutul Patrimoniului Cultural, 2021, 61-69.

Primit 03.03.2026

Acceptat 16.06.2026

Sorin Grajdari (Chișinău, Republica Moldova).
Doctorand, Institutul Patrimoniului Cultural.

Сорин Граждарь (Кишинев, Республика Молдова).
Докторант, Институт культурного наследия.

Sorin Grajdari (Chișinău, Republic of Moldova).
PhD Student, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: grajdari.sorin@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9385-5195